

Олександр МІХНО,
директор Педагогічного
музею України,
доктор педагогічних наук,
старший науковий
співробітник ДНПБ України
імені В.О.Сухомлинського

130 років від дня народження Жана Піаже (Jean Piaget; 1896–1980), швейцарського психолога і філософа

Народився 9 серпня 1896 у швейцарському місті Невшатель. У дитинстві захоплювався механікою, птахами, копалинами, а після уроків у школі працював лаборантом у Женевському музеї природної історії. Закінчивши школу, вступив до Невшательського університету, де 1915 здобув ступінь бакалавра, а 1918 – докторський ступінь. У 1919 розпочав роботу в лабораторії Альфреда Біне в Парижі, допомагаючи аналізувати результати IQ-тестів.

Саме тоді зробив відкриття, яке визначило напрям усього подальшого наукового життя: його цікавили не правильні відповіді дітей, а помилкові, бо вони виявляли особливу логіку дитячого мислення. Піаже дійшов революційного висновку: діти не менш розумні, ніж дорослі, – вони просто мислять інакше. Саме тому він називав їх «маленькими вченими», що

Серпень 2026. Постаті

активно намагаються зрозуміти світ.

За участі дружини, Валентини Шатені, Піаже проводив досліди з власними дітьми, вивчаючи їхню реакцію на зміну форми шматка глини за незмінної ваги. Про ці досліди, Ейнштейн зауважив, що вивчення фізичних проблем – це дитяча гра порівняно із загадками дитячої психології.

Центральним здобутком Піаже стала теорія чотирьох стадій когнітивного розвитку: сенсомоторна (від народження до 2 років), передопераційна (2–7 років), конкретно-операційна (7–11 років) та формально-операційна (від 11 років). Кожна стадія є значною трансформацією попередньої, і жодна з них не може бути пропущена. Ця стадіальна концепція дала педагогам і батькам аналітичний інструмент для розуміння того, чому діти різного віку мислять і навчаються по-різному.

Не менш важливою є запропонована Піаже концепція «конструктивізму»: діти будують своє розуміння через практичний досвід і взаємодію зі світом. Його конструктивістська теорія навчання спростувала традиційну педагогічну модель, де вчитель активний, а учень пасивний, наголосивши, що знання конструє сама дитина. Цей процес Піаже описував через два взаємодоповнювальних – асиміляцію (інтерпретацію нового досвіду через наявні поняття) і акомодацию (зміну понять під впливом нового досвіду).

Вплив Піаже на сучасну педагогіку важко переоцінити. Наголос на активному навчанні, практичному дослідженні та важливості гри у когнітивному розвитку заклав підвалини сучасної конструктивістської освіти. Саме на його ідеях виросли концепції проєктного навчання, диференційованого підходу до дитини

і того, що зараз називають дитиноцентричною педагогікою. Практично кожна реформа освіти другої половини ХХ і початку ХХІ століття так чи інакше спирається на Піаже.

Помер 16 вересня 1980 у Женеві. Згідно із заповітом, похований у безіменній могилі на Цвинтарі Королів.

140 років від дня народження Олександра Тисовського (1886–1968), педагога, засновника української скаутської організації «Пласт»

Народився 9 серпня 1886 у Львові. Середню освіту здобув в Академічній гімназії (1898–1904), а вищу – у Львівському університеті. У 1909 захистив докторську дисертацію. Відтоді тривалий час працював у системі середньої та вищої освіти Львова, викладаючи в Академічній гімназії (до 1939), а також у Львівському таємному українському університеті (1920–24) і згодом у Львівському університеті (1939–41).

Особливе місце в житті О. Тисовського посідає заснування та розвиток українського скаутського руху. У 1911 він організував серед учнів перші пластові гуртки, заклавши основи виховної системи, що поєднувала національну традицію, дисципліну, самовиховання та активну діяльність на природі. Спираючись на традиції українського козацтва та використовуючи окремі елементи англійського скаутингу, він сформував оригінальну модель молодіжного руху.

12 квітня 1912 в Академічній гімназії у Львові перші пластуни склали присягу, що стало символічним початком організованого «Пласту». Тисовський розробив присягу, систему вимог до вихованців, методику іспитів, а також основи організаційної структури руху. Його праця «Пласт» (1913) та перероблене видання «Життя в Пласті» (1921) стали фундаментальними текстами українського скаутського виховання.

У міжвоєнний період, попри складні політичні умови, продовжував педагогічну та організаційну діяльність. Після заборони «Пласту» у 1930 підтримував його діяльність у підпільних формах, співпрацюючи з видавничими структурами та молодіжними ініціативами. Був автором численних статей, звернених до молоді, де порушував питання етики, самовиховання та громадянської відповідальності.

З 1944 року перебував в еміграції у Відні. Тут він не припинив громадської праці, активно включившись у життя української діаспори. Очолював Комісію допомоги українському студентству (КоДУС), був членом Союзу українців Австрії, підтримував молодіжні організації та продовжував працювати як ідейний провідник «Пласту». У післявоєнний період його педагогічна діяльність набула переважно неформального характеру: він працював через пластову пресу діаспори, публікуючи статті в Канаді, США та Німеччині. Його тексти охоплювали методику пластового виховання, питання етичного самовдосконалення та історичної пам'яті. У 1961 у Торонто–Детройті вийшло розширене видання його праці «Життя в Пласті», яке підсумувало багаторічний педагогічний і організаційний досвід автора.

Помер 29 березня 1968 у Відні, де й був похований. У 2022 прах О. Тисовського та членів його родини було

перепоховано у Львові на Личаківському цвинтарі.

90 років від дня народження Степана Мишанича (1936–2013), фольклориста, літературознавця, педагога, організатора освіти

Народився 14 серпня 1936 у с. Ляховець (нині Лісковець) на Закарпатті. Після закінчення Ужгородської середньої школи №1 вступив на українське відділення філологічного факультету Ужгородського державного університету. Навчання завершив у 1957. Паралельно здобув музичну освіту у вечірній музичній школі, опанувавши гру на баяні та основи хорового диригування. Поєднання філологічної та музичної підготовки визначило його подальші наукові зацікавлення народною творчістю.

Професійну діяльність розпочав методистом Закарпатського обласного будинку народної творчості. У 1960–72 – завідувач кабінету естетичного виховання Закарпатського інституту вдосконалення вчителів. Фактично став одним із творців регіональної системи мистецької освіти: організовував курси для вчителів музики та образотворчого мистецтва, семінари для керівників художньої самодіяльності, сприяв упровадженню нових форм позакласної роботи. За його ініціативи набули поширення бальні танці, передові європейські методики розвитку музичного слуху та перші літні творчі табори для юних художників.

У 1972 переїхав до Києва, де

майже два десятиліття працював в Інституті мистецтвознавства, фольклору та етнографії імені М. Рильського. Тут сформувався як один із провідних українських фольклористів. У 1976 захистив кандидатську дисертацію, присвячену пісенній культурі українського села, а в 1989 – докторську дисертацію з проблем поетики усної народної прози.

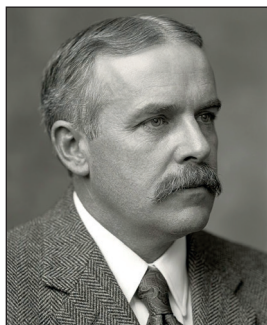
Науковий доробок ученого охоплює дослідження української народної пісенності, балад, легенд, переказів, дум, народної прози та історії української фольклористики. Автор монографій «Пісенна культура сучасного села», «Усні народні оповідання: питання поетики», є упорядником багатьох збірок народної творчості. За життя записав понад 4 тис. народних пісень та значний масив оповідного фольклору. Організовував фольклорні експедиції до місць компактного проживання українців за межами України – у Казахстан, Західний Сибір, на Далекий Схід та Кубань. Прагнув зберегти духовну спадщину українців діаспори, зафіксувати народну пам'ять і культурні традиції, що часто опинялися під загрозою зникнення.

З 1991 його педагогічна діяльність пов'язана з Донецьким національним університетом, де він очолював кафедру української літератури і фольклористики. Тут створив науковий центр «Східноукраїнське народознавство» та «Життя і творчість Василя Стуса», сформував власну наукову школу.

У 2010 повернувся на Закарпаття. Працював професором Мукачівського державного університету, а згодом очолив кафедру іноземних мов та перекладу Закарпатського інституту підприємництва ВНЗ «Україна» у Хусті.

Помер 18 листопада 2013 у Хусті. Похований у селі Барвінок на Закарпатті.

170 років від дня народження Омеляна Поповича (1856–1930), письменника, публіциста, педагога, політичного та державного діяча

Народився 18 серпня 1856 у Ватра-Дорней на Буковині (нині Румунія). Навчався у Чернівецькій гімназії, однак через смерть батька залишив її. Самотужки підготувався до вступу і 1873 був зарахований до Чернівецької учительської семінарії, яку успішно закінчив 1877. Того ж року розпочав педагогічну діяльність, спочатку вчителем-помічником, згодом учителем і управителем кількох чернівецьких народних шкіл. 1879 склав на «відмінно» практичний кваліфікаційний іспит і здобув кваліфікацію вчителя народних шкіл з німецькою та українською викладовими мовами.

З 1892 – повітовий інспектор народних шкіл у Сереті, з 1894 – у Кіцмані. З 1895 – референт народних шкіл Герцогства Буковина, з 1906 – крайовий інспектор народних шкіл і семінарій. З 1896 – викладач Чернівецької учительської семінарії. На інспекторських посадах ретельно обстежував стан шкіл, дбав про фахову підготовку вчителів, домагався гідної оплати для тих, хто навчав дорослих грамоти.

Провадив активну громадську діяльність. З 1877 – член товариства «Руська бесіда». Спочатку виконував обов'язки секретаря, а згодом (з 1884) голови товариства. Як керівник організації, розгорнув різнобічну громадсько-культурну діяльність, спрямовану на те, щоб зробити товариство

справжнім осередком національного життя українців Буковини. Був безпосереднім учасником створення товариства «Руський народний дім» (1884). З його ініціативи постало товариство «Руська Школа» (1887), завдяки чому українське шкільництво в краї піднялось на належний рівень, і було, за оцінками дослідників, найкращим у порівнянні з іншими українськими землями. Завдяки О. Поповичу було засновано 200 українських шкіл, в яких навчалось понад 40 тис. дітей. Автор підручників і навчальних посібників: «Буквар», «Читанка для шкіл народних» (у 3-х частинах), «Граматика для шкіл народних» (у 2-х частинах), «Переклад п'яти частин математичних книжок Ф. Мочніка» (у переробці Кривса-Гобернала), «Підручник з української мови для середніх шкіл» (у 3-х частинах), «Українсько-німецький словар». Майже сорок років редагував «Буковинський православний календар». Ініціатор створення другого видання товариства «Руська бесіда» – «Бібліотека для молодіжи, міщан і селян», яке редагував у 1885–93.

Вершиною його громадянського служіння стала осінь 1918 року. 19 жовтня у складі буковинської делегації брав участь у створенні Української Національної Ради ЗУНР у Львові. 6 листопада перебрав владу над українськими територіями Буковини від останнього австрійського президента герцогства і очолив Тимчасовий уряд краю. Але вже 11 листопада Буковину окупувала Румунія.

Вигнаний з рідного краю, Попович продовжував працювати у Станіславі, потім у Львові, де викладав українську та німецьку мови на приватних курсах учительської семінарії, служив шкільним референтом товариства «Рідна школа».

Помер 22 березня 1930 року в Заліщиках, де й похований поряд з Осипом Маковесем.